

Marzena Buchnat

Aneta Wojciechowska

Wspieranie rozwoju mowy u dzieci z FAS – przykłady działań w wieku przedszkolnym i szkolnym

FAS (Fetal Alcohol Syndrome) to zespół zaburzeń wynikający z ekspozycji płodu na alkohol w okresie prenatalnym. Jednym z obszarów szczególnie podatnych na trudności u dzieci z FAS jest rozwój mowy i języka. Problemy mogą obejmować zarówno opóźniony rozwój mowy czynnej i biernej, jak i zaburzenia artykulacyjne, ograniczone słownictwo, trudności z rozumieniem pojęć abstrakcyjnych, a także zaburzenia pragmatyki językowej (czyli użycia języka w kontekście społecznym). Dlatego tak ważne jest systematyczne wspieranie rozwoju komunikacji tych dzieci, już od najmłodszych lat, z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb i możliwości.

Charakterystyka trudności językowych u dzieci z FAS

Dzieci z FAS często później zaczynają mówić, ich mowa może być mniej zrozumiała, a zasób słownictwa ograniczony. Zdarza się, że mają trudności z konstruowaniem zdań, używaniem czasów, a także z rozumieniem złożonych instrukcji. Problemy z koncentracją, pamięcią i impulsywnością mogą dodatkowo utrudniać rozwój języka. Dlatego terapia logopedyczna i wsparcie rozwoju mowy powinny być częścią kompleksowej pomocy dziecku – zarówno w przedszkolu, jak i w szkole.

Zabawowe formy wspierania mowy w wieku przedszkolnym

W przedszkolu rozwój mowy najlepiej wspierać poprzez codzienną, pełną zaangażowania zabawę, która łączy ruch, słuch i mowę. Oto przykłady aktywności wspierających rozwój języka:

1. Zabawy dźwiękonaśladowcze i logorytmiczne

Zabawy polegające na naśladowaniu odgłosów zwierząt, pojazdów czy zjawisk atmosferycznych pomagają ćwiczyć narządy mowy i rozwijają słuch fonemowy. Przykład: „Naśladujemy zwierzęta z wiejskiego podwórka” – dzieci biegają jak konie, muczą jak krowy, gdaczą jak kury.

2. Zabawy słowne i rytmiczne

Rymowanki, wyliczanki i krótkie wierszyki uczą dzieci rytmu języka i poprawiają pamięć

słuchową. Przykład: „Powiedz to szybko!” – dziecko powtarza rytmicznie wierszyk: „Baba jaga patrzy – pstryk, pstryk, pstryk”.

3. Układanie historyjek obrazkowych

Zabawy z obrazkami, gdzie dziecko układa ilustracje w odpowiedniej kolejności i opowiada, co się dzieje, pomagają rozwijać zdolność budowania wypowiedzi i rozumienie ciągu przyczynowo-skutkowego.

4. Zabawy tematyczne (odgrywanie ról)

Zabawy w dom, sklep, lekarza czy podróż pociągiem dają okazję do używania języka w różnych kontekstach społecznych. Dzięki temu dzieci uczą się dialogu i nawiązywania kontaktu.

5. Gimnastyka buzi i języka

Proste ćwiczenia artykulacyjne w formie zabawy – „językowa winda”, „chowanie języka za ząbki”, „parskanie konika” – przygotowują do wyraźnej wymowy głosek.

Rozwijanie mowy u dzieci w wieku szkolnym

U dzieci szkolnych z FAS nadal występują trudności w zakresie mowy i języka, choć mogą one przybierać inną formę niż w wieku przedszkolnym. Często dotyczą rozumienia tekstów, wypowiadania się w sposób logiczny, rozpoznawania metafor i pojęć abstrakcyjnych, a także umiejętności narracyjnych i budowania spójnych wypowiedzi pisemnych. Dlatego warto kontynuować wsparcie mowy w bardziej ustrukturyzowanej, ale nadal angażującej formie.

1. Praca z tekstem i pytaniami

Czytanie krótkich tekstów i odpowiadanie na pytania rozwija umiejętność rozumienia treści i wypowiadania się na ich temat. Pomocne są pytania typu: „Dlaczego?”, „Co by się stało, gdyby...?”, „Jak myślisz, co czuł bohater?”.

2. Opowiadanie historyjek z użyciem kart obrazkowych

Dziecko losuje 3–4 obrazki i ma za zadanie stworzyć opowieść, która je łączy. To ćwiczy kreatywność językową i logiczne myślenie.

3. Zabawy językowe i słowotwórcze

Tworzenie nowych wyrazów, znajdowanie rymów, tworzenie słów na daną literę rozwijają słownik czynny. Przykład: „Powiedz słowo, które zaczyna się na P i oznacza coś, co można zjeść”.

4. Wzmacnianie umiejętności pragmatycznych

Dzieci uczą się prowadzenia rozmowy – naprzemienności wypowiedzi, pytania o zdanie rozmówcy, reagowania na emocje. Można stosować scenki i rozmowy kierowane, np. „Zaproś kolegę na urodziny”, „Zaproponuj pomoc koledze w zadaniu”.

5. Techniki wspomagające – gesty, obrazy, piktogramy

Dzieci z FAS często lepiej rozumieją komunikaty, gdy towarzyszą im obrazy lub gesty. Użycie pomocy wizualnych wspiera rozumienie i organizację wypowiedzi.

Współpraca i systematyczność

Wspieranie mowy dzieci z FAS wymaga cierpliwości, konsekwencji i współpracy między rodzicami, nauczycielami, logopedami i terapeutami. Kluczowa jest regularność – nawet krótkie, codzienne ćwiczenia przynoszą większe efekty niż intensywna, ale rzadka terapia. Należy też pamiętać, by dostosować poziom trudności do możliwości dziecka i nie porównywać go z rówieśnikami. Chwalenie, wzmacnianie pozytywne i budowanie poczucia bezpieczeństwa to fundament skutecznej pracy nad mową.